

UOT 82

**AZƏRBAYCAN XALQ CÜMHURİYYƏTİ –
SİMVOLİK POLİSEMİYA VƏ SOVET SENZURASI****GÜNAY A.QARAYEVA**
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası
gunaygarayeva@gmail.com

Məqalədə XX əsrin 20-ci illərində Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin süqutundan sonra ədəbi aləmdə tətbiq olunan senzura və sovet tənqidinin ideoloji metodlarından olan polesimiyadan bəhs edilir. Həmin mərhələdə ilk olaraq Cümhuriyyətə bağlı, yüksək vətəndaşlıq, milli təəssübkeşlik hissinə sahib olan sənət adamları göz altına alınmışdır. Milli poeziyamızda “istiqlal şairi” kimi tanınan Əhməd Cavadla yanaşı Mikayıl Müşfiq, Almas İldırım, Hacıkərim Sanılı və b. qələmə aldıkları şeirlərə görə dəfələrlə sorğu-suala çəkilmiş, həbs edilmiş, işgəncələrə məruz qalmışdılar. 1920-ci illərdə şairlərin təzyiqlərə məruz qalması, incidilməsi, sovet ideologiyasının təmsilçiləri tərəfindən mütəmadi olaraq tənqid olunmalarının səbəblərindən biri də onların şeirlərində işlətdikləri ideoloji, ornitoloji simvollarla əlaqəli idi. Məqalədə Ə.Cavad, M.Müşfiq, A.İldırım, H.Sanılı və b. şeirlərində bu simvolları istifadə və onlara tətbiq olunan qadağalar tədqiq olunur, simvolik xarakter daşıyan obrazların yeni, orijinal ifadə xüsusiyyətləri araşdırılır.

Açar sözlər: şeir, polisemiya, simvol, ədəbi tənqid, senzura

Giriş. Senzura bir çox sahələri əhatə edən və bu sahələrdə müəyyən qadağaların tətbiq olunmasına nəzarət edən sistemdir. 1920-ci il Aprel çevrilişindən sonra Azərbaycan Demokratik Respublikasının süquta uğraması, yeni hakimiyyətin ideoloji proqramını həyata keçirmək istiqamətində geniş miqyaslı ideoloji proqram və ideyalarının gerçəkləşdirilməsi, yeni düşüncə tərzini formalaşdırmaq siyasəti, bu yöndə müəyyən qadağaların tətbiqi ədəbi aləmə də təsirsiz ötüşmədi. Şüurlu şəkildə yeridilən siyasi doktrində ilk növbədə bolşeviklər “illər və nəsillər arasında tarixi ünsiyyəti, varis-irs estafetini, mənəvi vəhdəti, sosial-mədəni harmoniyanı qırmağa və pozmağa başladılar” [4, 24]. İlk olaraq yaradıcılığı hürriyyət, istiqlal ovqatı ilə bələnmiş söz və sənət adamları nəzarətə götürüldü. Almas İldırım özünün məşhur “Ne üçün?” şeirində “məlun bir zamanda, məhkum bir eldə, Allahım, mən neçin şair doğuldum?... deyərək yazırdı:

Mən artıq nə yazım yurduma dair,
Düşmən zəhər saçır, dostlar gizlədir.

Bilməm öz yurdunu sevən bir şair
Neçin də bir cani kimi izlənir!

Bəs neçin qəribəm bu doğma eldə,
Məhbəsmi dörd yanı, mən ki, boğuldum.
Məlun bir zamanda, məhkum bir eldə,
Allahım, mən neçin şair doğuldum?... [1,26]

Şeirləri araşdırılan, dəfələrlə əsərlərindəki ifadə və rəmzi obrazlara görə incidilən bu şəxslərin çoxusu əfsuslar olsun ki, 1937-ci ilin ağır sınağından çıxma bilmədilər.

Polisemiyanın tətbiqi siyasətində ədəbi tənqidin mübarizə vasitələri və əsas yönümləri. Senzuranın mübarizə aspektləri çoxşaxəli idi. Yeni ideologiyanın proqramını müəyyənləşdirən, təbliğatı gücləndirmək missiyası daşıyan bu istiqamət Cümhuriyyətlə əlaqəli olan bədii simvol, detal, rənz və poetik deyimlərə nəzarəti gücləndirir, türk ifadə və sözlərindən istifadəyə qadağalar qoyur, milli-mənəvi dəyərlərə, bir sözlə, ənənəyə müraciəti çərçivəyə salırdı. 1920-ci ildən başlayaraq sovet tənqidinin ideoloji metodları sırasında polisemiya senzuranın mərkəzi orqanı olan Qlavlitin əsas vasitələrindən biri hesab olunurdu. Polisemiyanın tətbiqi siyasətinin əsas təkəverici qüvvəsi olan ədəbi tənqidi fikrin mübarizə vasitələri və yönümləri daha aydın şəkildə görünürdü.

1. Milli məfkurəyə, türk mifologiyasına, yaddaşa, xalqın tarixi keçmişinə dayalı olan sənət adamlarının bu xüsusda ifadə etdikləri obraz – simvollar
2. Yaxın tarixi keçmiş, hürriyyət məfkurəli, istiqlal tarixini yaşayan sənət adamlarının dövlətçiliyin simvolik sistemini formalaşdıran obraz – simvollarından istifadə
3. Təbiət təsvirləri və obyektlərinin siyasi yönümdə obrazlaşdırılmasında mövcud simvollar

Polisemiyanın tətbiqində diqqət məhz bu yönümlərdə mövcud söz-simvolların üzərinə istiqamətlənir, sənət və sənətkar qarşısında tələblər qoyulur, yaradıcılıq prosesinə müəyyən çərçivələr tətbiq olunmaqla nəzarətə götürülür, şairin təkəkkür və düşüncə sərbəstliyinə sədd çəkilir, hakimiyyət üçün nədən və necə yazmağın zəruriliyi müəyyənləşdirilirdi. Dilin tələbinə zidd olan polisemiya, dövrün tələblərinə uyğun idi.

Polisemiya uğrayan obraz – simvollar ədəbi tənqid və bədii təkəkkür müstəvisində. Polisemiyanın tətbiqi Cümhuriyyətlə, türkün etno-psixoloji

* Polisemiya (yun.polysemos – çoxmənalı). Sözdə bir neçə mənanın olması; sözün çoxmənalılığı). https://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/lingvistika/POLISEMIYA.htmlhtps:// Qeyd: Polisemiya və onun yaradıcılığa tətbiqi, sovet rejiminin iki mənalı sözə qarşı mübarizə aspektlərini 1920-30-cu illər Azərbaycan şeirində ilk dəfə olaraq professor Rüstəm Kamal araşdırmışdır.

yaddaşı ilə əlaqəli olan ay, ulduz, mavi rəng, durna, Səməndər quşu, canavar və s. söz-simvollarla yanaşı, yeni quruluşun simvolik vahidlərinə çevrilən traktor, pambıq və s. obrazlarda da ikili mənə axtarışları müxtəlif yozumlara, mənalandırmalara yönəldilirdi. 1925-ci ildə “istiqlal şairi” Əhməd Cavadın “Göy göl” şeirinin çapından sonra başlanan ədəbi mühakimələr, təqib və təzyiqlər get-gedə intensivləşdi. Şairin 20-ci illərdə iki dəfə həbs olunmasında “Göy göl” şeirindəki simvolik vahidlərin, polisemiyanın əhəmiyyəti az deyildi. Ədəbiyyatşünas Əli Saləddin yazır: “1925-1937-ci illər arasında dəfələrlə “Göy göl”lə bağlı Ə.Cavada iradlar tutulmuş, şairlər, yazıçılar, ən yüksək instansiyalarda işləyən çinovniklər onu ittiham etmişlər” [12, 168-169]. Şeir həm o dövrdə, həm də sonrakı mərhələdə dəfələrlə təhlil olunmuş, ona ikitərəfli mövqedən – bir tənqid və ittiham etmək məqsədilə, M.Rəsulzadənin qeyd etdiyi kimi “bu rəmzlər çekist ruhlu tənqidçilər tərəfindən deşifrə olunub şairə hücum üçün bir vasitə olur” [5, 221], digər tərəfdən şairi qorumaq məqsədilə yalnız təbiət şeiri kimi səthi yanaşılaraq təhlil olunmuşdur. Əslində vətən rəmzi kimi seçilmiş Göy göl adından tutmuş bütün misralarına kimi rəmzlər üzərində qurulmuşdur. Baxmayaraq ki, 1950-ci illər ədəbi tənqidi Əhməd Cavada bəraət qazandırmaq, onun üzərindəki damğanı götürmək məqsədilə bu şeiri təbiət təsviri kimi qələmə verməyə çalışmışdır. Bu baxımdan ədəbiyyatşünas alim Nazif Qəhrəmanlının (Ələkbərli) tənqidçi Mikayıl Rəfilinin arxivindən Göy göl şeiri ilə bağlı əldə etdiyi fakt maraqlıdır. “...bu şeirə görə Cavadı millətçilik nəğməkarı adlandırmaq doğrudurmu?.. İndi, otuz il keçmiş Əhməd Cavad şeirinin sadə, cingiltili, kədərli misralarını yenidən oxuduqca müsavətçilərin “mavi” bayrağı haqqında yürüdülmən ittihamı rədd etmək lazım gəlir. Əvvəla müsavətçilərin bayrağı yalnız mavi deyil, üçrəngli idi. İkinci bir tərəfdən bu şeirdə şovinizm, əksinqilabi ideologiya yoxdur.Lirik şeiri belə kobud surətdə siyasətin dilinə keçirmək, bir sözdə, təbiətin hər bir obrazında, doğma diyarın gözəlliyi haqqındakı dərin lirik nəğmədə əksinqilabi simvolik müraciət tapmaq düz deyil” [3, 38]. Halbuki, şair 1937-ci ildə həbs olarkən verdiyi ifadədə daha çox müzakirə və ittiham olunan “Kür” poemasında və “Göy göl” şeirində müsavətçi ideyaların olduğunu təsdiqləmişdi. “... Ya prodaljal protaskivat v svoix prozvideniyax kontrrevolyucionno – naçionalistiçeskie i panturkistiskie idei. K çislu takix prozvideniy nujno otnesti poemu “Kur” i stixotvorenie “Qeq-qel” [5, 121]. Şeir Göy-gölün füsunkar gözəlliyinin, əsrarəngiz mənzərəsinin poetik şərhi ilə başlayır. İkinci misrada “dumanlı dağlara gələn suala, bir cavab almamış soralı, Göy göl” misraları rəmzi mənalandırılır. İrticanı simvolizə edən, xalqın başının üstünü almış duman və fırtına boğulan səsi, azadlığı, süquta uğramış milli hökumətin, itirilmiş parlaq arzuların, yaşantıların bədii nidasına çevrilir. Şeirdə dumanlı dağ, yaşıl kolgə, yıldız, ay, əsən yellər və s. kimi poetik ifadələr, bədii obrazlar kifayət qədər tutumlu və mənəvi-ideoloji sarsıntılara məruz lirik “mən” in psixoloji-ruhi vəziyyətini əks etdirən poetik elementlərdir.

Sənin gözəlliğin gəlməz ki, saya,
Qoynunda yer verdin yıldıza, aya.
Oldun sən onlara mehriban daya,
Fələk busatını quralı, Göy göl!

Dolanır başına göydə buludlar,
Bəzənmiş eşqinlə çiçəklər, otlar
Öpər yanağından qurbanlar otlar,
Ayrılıq könlünü quralı, Göy göl! [2, 34]

Şeirdə bütün gedişatlar, hiss və həyəcan, bir-birinə qarışmış sevinc və kədər notları bütövlükdə şairin Musavatla, Cümhuriyyətlə bağlı yaşantıları ilə sıx əlaqəlidir. Mustafa Quliyev 1929-cu ildə çap etdirdiyi “Türk ədəbiyyatında sağ uklon” adlı məqaləsində yazırdı: “Bir neçə il bundan əvvəl Ə Cavad məşhur Göy göl şeirində iflas etmiş musavat ziyalılarının keçmiş “əzəmət” xülyası ilə yaşayaraq ömür keçirdikləri “uzaq ölkələrə” salam göndərmişdi. İndi Cavad bu səfillərə əl uzatmaq istəyir. Bu əli qamçılamaq lazımdır. Yaltaqlıq, ikiüzlülük, xəyanət və riyakarlığa nəhayət verilməlidir.” [8, 26]. Şeirdə şairin Cümhuriyyətlə bağlı keçirdiyi hiss və duyğular diqqəti tez bir zamanda cəlb etsə də, ədəbi tənqiddə nümunədə işlədilən simvolik obrazların məqsədli şəkildə mənalandırmaları şairə qarşı çıxarılan hökümlər və yürüdülmən ittihtmlarda siyasi xarakter daşıyırdı.

20-ci illərdə Göy gölə iki şeir həsr olunmuşdur. Bunlardan birincisi 1925-ci ildə Əhməd Cavadın “Göy göl”, digəri isə ondan 4 il sonra – 1929-cu ildə M.Müşfiq tərəfindən qələmə alınmış eyni adlı şeirdir. İdeya-məzmun, yaşantılar baxımından fərqli olmalarına baxmayaraq hər iki şeir və müəlliflər o dövr basqılarından, təzyiqlərindən, Qlavlitdən eyni cür əziyyət çəkmişdilər. Ə.Cavaddan fərqli olaraq M.Müşfiqin “Göy göl” şeiri zahiri cəhətdən günün tələbatına uyğun yeni hakimiyyətin proqramına əsasən yazılmış, lakin sona qədər eyni əhvali-ruhiyyədə qalmamışdır. Şeirdə toplum düşüncəyə qarşı qoyulmuş fərdin şəxsi düşüncəsi sərhədləri qıra bilmiş, öz poetik “mən”inin, mövqeyinin üstünlüyünü təmin etmişdir. Şair girişdə Göy gölün ümumi görüntüsünü, təbiətin füsunkarlığını əks etdirir. Sonrakı misralarda isə bu gözəllik səltənətini yaşadığı qaynar şəhər mühitinə qarşı qoyur, həmin mühitin təbiətin saflığı, təmizliyi nisbətində nə qədər kasad olduğunu canlandırır. Şeir nəzərdə tutulan proqrama zidd təsvir, ifadə sistemini get-gedə dəyişir, sakit, təmkinli ifadə üzərində qurulan şeirdə pafos yüksəlir, bu əsrarəngiz gözəlliğin də dövlətin siyasətinə uyğun dəyişdirilməsi və yenilənməsinin labüdlüyü qeyd olunur. Şair “mən”i yaşantıları, duyğu-düçüncələri, ruhi-psixoloji sarsıntıları ilə bədii məqsədi reallaşdırır.

Səndə qalmaz bu təbiət Göy göl!
Çəkilsən işə, əlbət, Göy göl!
Biz təbiətlə döyüşməkdə ikən,
Buna biganə görünməzsən sən.

Suların çaxdıraraq şimşəklər,
Dağların başına nurlar sərper.
Saracaq dövrəni rahatlıq evi,
Çünki, əsrin şu bəşər adlı divi,
Səni pək başqa bir aləm yapacaq,
Çayların bələr yolundan sapacaq....
Böylə qalsan əgər, ey Göy göl, inan
Pək təbii, çıxacaqsan yaddan.
Çünki hər zərrə dəyişiklik istər,
Yaşamaqçın dəyişiklik göstər! [11, 138]

Əhməd Cavadın 1930-cu ildə qələmə aldığı “Kür” şeiri də eynilə M.Müşfiqin “Göy göl” şeirindəki taktikadan istifadə olunaraq yazılmışdır. Şair Kür çayının min illərin sınağından çıxdığına, tarixi hadisələrin şahidinə çevrildiyinə tarixi olayların fonunda nəzər salır. Dağıdıcı, ağır sınaqlardan çıxan çayın əzəmətinin yeni dövrdə yürüdülmən siyasətdə üyüdüldüyünü təbiətə qarşı sərt münasibətin təntənəsi kimi deyil, bir vasitə kimi götürərək sovet ideologiyasının milli ideologiyaya, düşüncəyə qarşı yönəldilən siyasət olduğunu vurğulayaraq fikir və düşüncələrini, fərdi yaşantılarını emosional şəkildə ifadə edir.

Mən artıq tək Kür deyil,
Dənizləri boğaram.
Məğrur olma, çox, əyil
Qudurdunmu qovaram.

Tutaraq cilovundan
Azdıra da bilərəm,
Bu gün qətlinə fərman
Yazdıra da bilərəm.

Əlimdədir cilovun
Sıxaram çıxar suyun
Sönər odun, alovun,
Qısılar uzun boyun.

Dolaşıb dağı daşı
Qatırım ol, yük daşı
Əyil Kürüm, əyil, keç!
Meydan sənin deyil, keç! [2, 240-241]

Şeir çap olunur-olunmaz Əhməd Cavad yenidən təzyiqlərə məruz qalır. Seyfulla Şamilov adlı şəxs “Kommunist” qəzetinin 12 mart 1937-ci il sayında dərc olunan “Ədəbiyyatda bolşevizm ideallığı uğrunda” məqaləsində yazırdı: “Proletar yazıçılar təşkilatı tərəfindən kəskin tənqiddə tutulan Əhməd Cavad açıq mürtəcə şeirlər yazmağın mümkün olmadığını görəncə öz taktikasını

dəyişməyə başladı. Belə ki, o daha zahiri qızıllanmış, batini aldadıcı “revolusyon” şeirlər yazmağa qərar verdi.... Onun “İşçi”, “Kür”, “Pambıq” və i.a. şeirləri haman bu masqalı əsərlərdəndir ki, burada şair sovet ədəbiyyatı işçilərinin və bolşevik tənqidçilərinin gözlərinə əsgə asmağa çalışaraq mahiyyət etibarilə yenə öz əski fəaliyyətinə davam etdi...” [13]

1930-cu illərdə bu cür mənalandırmalar, ikibaşlı sözə düşmən Stalin rejimində şairlərə qarşı gerçəkləşdiriləcək siyasi repressiyalar üçün yol açır, polisemiya əsas mübarizə metodu kimi istifadə olunurdu. Həmin dövrdə polisemiya ilə mübarizənin daha da gücləndiyini və senzurları bu sahədə “vahid linqvistik məkanın qurucuları” hesab edərək tənqidçi Rüstəm Kamal yazır: “30-cu illərdə senzura repressiv metodlarla bədii dili, poetik obrazlı düşüncəni ciddi surətdə nəzarətə götürür. Yazıçı xalqın deyil, senzuranın sözünü eşidirdi, çünki, azad sözdən, müstəqil sözdən ehtiyatlanırdı, firqələrin, qrupların eyni bir sözü və ya rəmzi fərqli mənalarda qəbul etməsindən qorxurdu” [4]. Hüseyn Cavid, Əhməd Cavad, Mikayıl Müşfiq, Hacıkərim Sani, Böyükağa Talıblı, Simruq kimi ədəbi simalar üçün polisemiya artıq bədii sənətin, ideologiyanın görüş və maraq dairəsinə uyğunluq kimi deyil, rejimin gerçəkləşdirəcəyi repressiya üçün əsas silah idi. Elə bunun nəticəsidir ki, ədəbi tənqid Mikayıl Müşfiqin “Səməndər” əsərində “böyük rus xalqının Azərbaycan xalqına olan yardım əli, onun səadəti, çiçəklənməsi üçün olan köməyi inkar olunmuş” [10] kimi siyasiləşdirir, “Tərtərhes nəğmələri”, “Mingəçevir həsrəti” kimi şeirlərində “konterrevolyusion fikirlər” [9] vurğulanır və şairin əksinqilabi görüşlərinin təsdiqində əsas vasitə kimi istifadə olunurdu. Həmin mərhələnin poetik sistemə təsir xüsusiyyətlərindən danışarkən ədəbiyyatşünas Səfurə Quliyeva yazır: “Tarixdə ilk dəfə olaraq dövlət planlı şəkildə yaradıcı insanın mənəvi-əxlaqi görüşlərinə təzyiqlə ona vahid ideya normativi, qəlib mövzular diktə edirdi. Poeziyada lirik “mən” in duyum və baxışının konturları cızıqlanır, şairin bədii şüuru nəzarətdə saxlanırdı. Dövlət təbliğ-təşviq strategiyası ilə sənətkarın ideya-estetik kredosunu, ümumilikdə fərdi tənqidi işğal etməkdə idi” [7, 116].

Nəticə. 1920-30-cu illər şeirini nəzərdən keçirdikdə bu mərhələni təmsil edən şairlərin şeirləri ilə tanışlıqdan məlum olur ki, bir neçə ay hakimiyyət dövrü yaşamış Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin etno-psixoloji yaddaşa, türkün dövlətçilik ənənələrinə bağlı simvolikası olmuşdur. Müxtəlif qollardan formalaşan bu obrazlılıq milli-rəsmi simvolikanın yaranmasına meydan açmışdır. Əfsuslar olsun ki, milli hökumətin süqutundan sonra bir çox sahələrdə olduğu kimi bədii düşüncənin də nəzarətə götürülməsi, 1920-ci illərin sonu 30-cu illərin əvvəllərində simvolların sıxışdırılıb yeni ideoloji obraz və simvollarla əvəzlənməsi, simvolik obrazların “işğalı” ilə nəticələnmişdir.

ƏDƏBİYYAT

1. Almas İldırım. Seçilmiş əsərləri. Bakı: Öndər, 2004, 160 s.
2. Cavad Əhməd. Seçilmiş əsərləri. 2 cildə, I c. Bakı: Yazıçı, 1991, 328 s.

3. Ələkbərli N. Üç budaq: Əhməd Cavad, Mikayıl Müşfiq, Almas İldırım, Bakı: Şirvanəşr, 2007, 224 s.
4. Kamal Rüstəm. Polisemiya qurbanı şairlər. “Ədəbiyyat qəzeti”, 16 noyabr, 2017
5. Qasımov Cəlal. Repressiyadan deportasiyaya doğru. Bakı: Mütərcim, 1998, 292 s.
6. Qasımov Cəlal. Siyasi repressiya həyatda və ədəbiyyatda (1920-50-ci illər) (dissertasiya). Bakı, 2000, 286 s.
7. Quliyeva Səfura. XX əsr Azərbaycan şeiri antologiyası (I kitab). 1920-ci illərin poeziyası. Bakı: Elm, 2009, 408 s.
8. Quliyev Mustafa. Türk ədəbiyyatında sağ uklon. “İnqilab və mədəniyyət” jurnalı, 1929, №10
9. Qurbansoy Firidun. Göylərin lacivənd ətkələrində. Bakı: Qərənfil MMC, 2008, 240 s.
10. Məmməd Rahim. Kontrevolyusioner qandrobançı, oğru. Ədəbiyyat qəzeti, Bakı, 1937, avqust
11. Mikayıl Müşfiq. Seçilmiş əsərləri. Bakı: Şərq-Qərb, 2004, 352 s.
12. Saləddin Əli. Əhməd Cavad. Bakı: Gənclik, 1992, 341 s.
13. Şamilov Seyfulla. Ədəbiyyatda bolşevizm ideyalığı uğrunda. “Kommunist” qəzeti. 1937, 12 mart
14. Полисемия. Энциклопедия Кругосвет. // www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/lingvistika/POLISEMIYA.html

AZERBAIJANSKAYA DEMOKRATICHESKAYA RESPUBLIKA – SIMVOличESKAYA POLISEMIYA I SOVETSKAYA TSENZURA

Г.А.КАРАЕВА

РЕЗЮМЕ

В статье говорится о цензуре, применяемой в литературном мире в 20-е годы XX века, после падения Азербайджанской Демократической Республики, а также о полисемии, являющейся одним из идеологических методов советской критики. В тот период держали под неусыпным надзором творческих людей, в первую очередь тех, кто был предан Республике, обладавших высочайшим чувством гражданского долга и национальной гордости. Наряду с Ахмедом Джавадом, признанным «поэтом свободы» в нашей поэзии, за свои стихотворения подвергались преследованиям, неоднократным допросам, попыткам также М.Мушфик, А.Ильдырым, Г.Санылы и другие.

Одной из причин преследований, давлений на поэтов, подвергания их постоянной критике со стороны приверженцев советской идеологии в 1920-е годы являлось то, что они использовали в своих стихотворениях символы, идеологические, орнитологические.

В статье анализируются символы в стихах А.Джавада, М.Мушфика, А.Ильдырыма, Г.Санылы и др. употребление символов, а также запреты, наложенные на эти произведения. Также исследуются новые, оригинальные свойства, способы самовыражения образов, носящих символический характер.

Ключевые слова: стихотворение, цензура, символ, литературная критика, полисемия

**AZERBAIJAN DEMOCRATIC RESPUBLIC –
SYMBOLICS POLYSEMY AND THE SOVIET CENSORSHIP**

G.A.GARAYEVA

SUMMARY

In the article is dealt about the polysemy which was one of the ideological method of censorship and Soviet criticism applied in the literary world after the downfall of Azerbaijan Democratic Republic in the twentieth years of the 20 th century.

In that stage firstly the people of art who were together with Republic and had a deep feel of citizenship and national fanaticism had been shadowed everywhere. Together with Ahmad Javad was known as “ the poet of independence” in our national poetry Mikayil Mushfig, Almas Ildirim, Hajikarim Sanily and others over and again have been asked questions, arrested and exposed to torture for their poems. In 1920 – years on of the reason of exposing of the poets to danger, be offended and be criticized by the representers the soviet ideology, was using the ideological ornithology symbols in their poems.

In the article is investigated the symbols which the poets as A.Javad, M.Mushfig, A.Ildirim, H.Sanily and others used in their poems applied prohibitions for them and studied the peculiartities of the new orijinal expressions of the types who had the symbolical character.

Keywords: poem, censorship, symbol, literary criticism, polysemy